

1. Merck toch hoe sterck²

Op een zonovertogen terras op de Grote Markt te Haarlem zat ik aan het einde van de zomervakantie met een bevriende oud-student van een kop cappuccino te genieten. Er waren alleen maar de zon, vriendschappelijke woorden en goede koffie. Even geen MH17, Hamas, IS en ebola. Even geen KGB-psychopaten die Poetin heten of zwartgevlagde jihadisten die de Schilderswijk teisterden. Deze koude, brute wereld leek voor even een bewoonbare plek te zijn.

Toen de koffie genoten was, liepen we het plein over en gingen de majestueuze Sint-Bavokerk binnen. Wat een gebouw. Een immense kruiskerk, met een orgel dat tot dertig meter hoog reikt en prachtig houtwerk in het dak. De kerk is genoemd naar de brute heiden Allowin, die in de zevende eeuw na Christus in duisternis leefde, maar op wonderlijke wijze christen werd en als monnik een nieuwe naam mocht gaan dragen: Bavo van Gent. Zijn herinnering wordt levend gehouden in de muren van deze kerk, die tussen 1351 en 1520 is gebouwd: de Sint-Bavo. Wij liepen daar door de kerk en raakten overweldigd door haar schoonheid. We gingen zitten in de banken. De stadsorganist Jos van der Kooy, die we even tevoren nog door de stad zagen schuifelen – en die in een flits bij mij het beeld van Bach voor de geest riep, lopend naar het orgel van zijn Thomaskirche –, zat hoog boven ons te spelen op het immense orgel.

2. *Reformatorsch Dagblad*, 17 september 2014.

Een fuga van Bach. Wonderbaarlijk klommen de stemmen als een gesprek tussen God en Bachs ziel hoog op in de houten gewelven. Alsof het niet op kon vandaag, werd voorts het 'Vater Unser' van de negentiende-eeuwer Mendelssohn over ons uitgestort. De woorden die Christus Zelf 2000 jaar geleden bad tot de Vader der eeuwen, spraken hier tot ons in de middeleeuwse Sint-Baaf, middels deze grote Joodse componist, die door Christus werd aangeraakt. De rillingen liepen ons over de rugl.

Toen weerklonk ten slotte, zeer subtiel, een reeks variaties over Valerius' lied 'Merck toch hoe sterck'. Dat stuk voerde ons van de bewoonbaarheid van de wereld plotseling naar de brute tijd van de Tachtigjarige Oorlog, waarin Valerius zijn Gedenck-clanck schreef: 'Merck toch hoe sterck nu in 't werck sich al steld, Die 't allen tijd' soo ons vrijheit heeft bestreden. Siet hoe hij slaeft, graeft en draeft met geweld, Om onse goet en ons bloet en onse steden.' De kerk waarin wij zaten, is zelf getuige geweest van deze wrede strijd. Zij aanschouwde het beleg van Haarlem in 1573 en moest toezien hoe Don Frederik, de zoon van de hertog van Alva, als een beest tekeering en mannen, vrouwen en kinderen liet verbranden, ophangen, lynchen of aan planken gebonden levend onder het ijs schuiven.

En niet alleen die oorlog woedde hier. Ook de Tweede Wereldoorlog trok er diepe sporen. Eerder in deze vakantie was ik met mijn gezin naar het Corrie ten Boomhuis geweest, op een steenworp afstand van deze kerk, in de Barteljorisstraat. Daar hangt nog een foto van de Ten Booms, die poseerden in hun hervormde Sint-Bavokerk. Daar in hun huis waren we er als het

ware getuige van hoe de Ten Booms in hun onvoorstelbare geloofsmoed een schuilplaats durfden te bieden aan mensen die door de Duitsers als beesten werden opgejaagd. De Ten Booms werden verraden door iemand aan wie ze in zuivere geloofsnaïviteit een groot geldbedrag hadden gegeven toen hij daar bij wijze van list om had gevraagd. De Gestapo viel binnen en 47 uur lang zocht men naar de zes onderduikers die in hun schuilplaats achter de muur al die tijd een totale duisternis en immense angst doorstonden, maar *niet* werden gevonden omdat de gezusters Ten Boom gebeden hadden of God de ogen der Duitsers wilde verblinden. En God *heeft* hun ogen verblind. De onderduikers werden alle zes gered, maar vier gezinsleden van de familie Ten Boom zijn omgekomen door dit verraad.

Het ‘merck toch hoe sterck’ klonk voort terwijl deze gedachten door mijn hoofd vlogen.

Ineens realiseerde ik me wat er gebeurde op dit moment waarop we hier zaten te luisteren in de kerkbanken. Even waren we, zo dachten wij, ontsnapt aan het woe-den der gehele wereld, maar juist nu kwam de bruutheid der wereld naar binnen in onze ziel. De kerk is gruwelijk vervolgd onder Alva en Don Frederik en zij wordt momenteel nog steeds gruwelijk vervolgd in Syrië en Irak. Door IS-strijders worden mannen en jongens vermoord door onthoofding of ophanging en vrouwen en meisjes als oorlogsbuit meegenomen en verkracht. Er is geen wezenlijk verschil tussen al dit kwaad. Wij leven in de laatste ‘dag’ van de tijd. Maar te midden van al deze bruutheid was tegelijkertijd de troost van de kerk der eeuwen even voelbaar aanwezig, hier en nu in dit gebouw: God de Vader tot Wie Christus bidt; de eeu-

wen van de Vroege Kerk en de middeleeuwen, waarin Europa gekerstend werd en deze Sint-Baaf steen voor steen werd opgebouwd; de Reformatie, die deze kerk hervormde; het licht Gods in de muziek van Bach en Mendelssohn, die opklonk onder de begaafde handen van de stadsorganist.

Het kwaad sloeg en slaat wel zo hard om zich heen, maar dat is omdat het weet dat het al verloren heeft; omdat te midden van dit woeden der gehele wereld Christus Zijn Kerk zal verlossen en de duisternis zal worden verzwolgen door Zijn licht. Merck toch hoe sterck ...!